УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

(ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА)

Науковий журнал

Випуск 15

Ірпінь ● УДФСУ ● 2019

ISSN 2521-1196
УДК 34:33(477)(08)

Засновник та видавець: Університет державної фіскальної служби України
Заснований 2014 року.

Продовжуване видання (виходить у міру накопичення матеріалу)
Мови видання: українська, російська, англійська

Свідоцтво про Державну реєстрацію друкованого засобами масової інформації:
Серія КВ № 20778-10578Р від 24.06.2014
Свідоцтво про Державну реєстрацію друкованого засобами масової інформації:
Серія КВ № 22055-11955ПР від 22.04.2016

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет рішенням Вченої ради Університету державної фіскальної служби України (протокол № 13 від 20.12.2019)

Редакційна колегія: д.ю.н., професор *П. В. Цимбал* (голов. ред.); д.ю.н., доцент *Ю. І. Аністратенко* (заст. голов. ред.); к.ю.н. *Л. В. Омельчук* (відп. секр.); д.ю.н., професор *І. Г. Богатирьов*; д.ю.н., с.н.с. *О. І. Богатирьова*; д.ю.н., доцент *О. Г. Боднарчук*; д.ю.н., професор *Г. П. Власова*; д.ю.н., професор *В. І. Галаган*; д.ю.н., професор *Л. М. Касьяненко*; д.ю.н., доцент *Т. О. Мацелик*; д.ю.н. *В. Я. Мацюк*; д.ю.н., доцент *С. С. Мірошниченко*; д.ю.н., доцент *Н. В. Никитченко*; к.ю.н., доцент *Ю. Ю. Рябченко*; д.ю.н., професор *Л. Д. Тимченко*; д.ю.н., професор *В. В. Топчій*; д.ю.н., доцент *В. В. Чайка*; д.ю.н., доцент *І. В. Чеховська*; д.ю.н., професор *Ю. М. Чорноус*; д.ю.н., професор *А. Є. Шевченко*; д.ю.н., професор *Амір Ібрагім огли Алієв* (Азербайджан); д.ю.н., професор *О. І. Балан* (Молдова); доктор права, професор *Омар Асланович Партенадзе* (Грузія); к.ю.н., доцент *С. М. Сівец* (Білорусь).

Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика) : науковий журнал / ред. кол. : П. В. Цимбал (голов. ред.) та ін. – Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2019. – Випуск 15. – 192 с. – (Серія : право).

У виданні вміщені наукові статті, присвячені актуальним проблемам юридичної науки та практики.

Науковий журнал започатковано з метою опублікування результатів наукових досліджень проблем правової науки, теоретико-прикладних проблем правового забезпечення фіскальної політики держави, удосконалення законодавства та правозастосування.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами теорії права та правозастосування.

Науковий журнал індексується в Google Scholar,

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Розміщений на відкритій інформаційній платформі OJS Університету державної фіскальної служби України.

DOI (digital object identifier) – цифровий індикатор об'єкта привласнюється науковим статтям видання.

Редакція журналу веде систематичну роботу із включення наукового видання до міжнародних електронних бібліотек, каталогів та наукометричних баз даних з метою входження в світовий науковий інформаційний простір, підвищення рейтингу журналу та індексів цитування його авторів. Наразі редколегія провадить роботу щодо входження збірника у Scopus та Web of Science.

Адреса редакційної колегії:
України, 08201, Ірпінь, Київська обл., вул. Університетська, 31,
e-mail: in_yur_visnuk@ukr.net

Використання опублікованих у збірнику матеріалів дозволяється за умови обов'язкового посилання на джерело інформації.

Під час посилання на матеріали збірника наукових праць «Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)» потрібно використовувати транслітеровану назву «Mizhnarodnyy yurydychnyy visnyk: aktual'ni problemy suchasnosti (teoriya ta praktyka)» або «International law herald: actual problems of the present (theory and practice)».

© Університет державної фіскальної
служби України, 2019

УНИВЕРСИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИСКАЛЬНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОСТИ

(ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА)

Научный журнал

Выпуск 15

Ирпень ● УГФСУ ● 2019

ISSN 2521-1196
УДК 34:33(477)(08)

Основатель и издатель: Университет государственной фискальной службы Украины
Основан в 2014 году.

Продолжаемое издание (выходит по мере накопления материала)
Язык издания: украинский, русский, английский

Свидетельство о Государственной регистрации печатного средства массовой информации
Серия КВ № 20778-10578Р от 24.06.2014
Свидетельство о Государственной регистрации печатного средства массовой информации
Серия КВ № 22055-11955ПР от 22.04.2016

Рекомендован к печати и распространению через Интернет Ученым советом Университета государственной фискальной службы Украины (протокол № 13 от 20.12.2019)

Редакционная коллегия: д.ю.н., профессор *П. В. Цымбал* (глав. ред.); д.ю.н., доцент *Ю. И. Анистратенко* (зам. глав. ред.); к.ю.н. *Л. В. Омельчук* (отв. секр.); д.ю.н., профессор *И. Г. Богатырев*; д.ю.н., с.н.с. *О. И. Богатырева*; д.ю.н., доцент *О. Г. Боднарчук*; д.ю.н., профессор *Г. П. Власова*; д.ю.н., профессор *В. И. Галаган*; д.ю.н., профессор *Л. М. Касьяненко*; д.ю.н., доцент *Т. О. Мацелик*; д.ю.н. *В. Я. Мацюк*; д.ю.н., доцент *С. С. Мирошниченко*; д.ю.н., доцент *Н. В. Ныкытченко*; к.ю.н., доцент *Ю. Ю. Рябченко*; д.ю.н., профессор *Л. Д. Тимченко*; д.ю.н., профессор *В. В. Топчий*; д.ю.н., доцент *В. В. Чайка*; д.ю.н., доцент *И. В. Чеховская*; д.ю.н., профессор *Ю. Н. Чорноус*; д.ю.н., профессор *А. Е. Шевченко*; д.ю.н., профессор *Амир Ибрагим оглы Алиев* (Азербайджан); д.ю.н., профессор *О. И. Балан* (Молдова); доктор права, профессор *Омар Асланович Партенадзе* (Грузия); к.ю.н., доцент *С. М. Сивец* (Беларусь).

Международный юридический вестник: актуальные проблемы современности (теория и практика) : научный журнал / ред. колл. П. В. Цымбал (глав. ред.) и др. – Ирпень : Университет государственной фискальной службы Украины, 2019. – Выпуск 15. – 192 с. – (Серия : право).

В издании помещены научные статьи, посвященные актуальным проблемам юридической науки и практики.

Научный журнал основан с целью опубликования результатов научных исследований проблем правовой науки, теоретико-прикладных проблем правового обеспечения фискальной политики государства, совершенствования законодательства и правоприменения.

Для научных сотрудников, преподавателей, аспирантов, студентов и всех, кто интересуется проблемами теории права и правоприменения.

Научный журнал индексируется в Google Scholar,

Национальной библиотекой Украины имени В. И. Вернадского.

Размещен на открытой информационной платформе OJS Университета государственной фискальной службы Украины.

DOI (digital object identifier) – цифровой индикатор объекта присваивается научным статьям издания.

Редакция журнала ведет систематическую работу по включению научного издания в международные электронные библиотеки, каталоги и наукометрические базы данных с целью вхождения в мировое научное информационное пространство, повышение рейтинга журнала и индексов цитирования его авторов. В настоящее время редколлегия ведет работу по вхождению сборника в Scopus и Web of Science.

Адрес редакционной коллегии:
Украина, 08201, Ирпень, Киевская обл., ул. Университетская, 31,
e-mail: in_yur_visnuk@ukr.net

Использование опубликованных в сборнике материалов допускается при условии обязательной ссылки на источник информации.

При ссылке на материалы сборника научных трудов «Международный юридический вестник: актуальные проблемы современности (теория и практика)» следует использовать транслитерированное название «Mizhnarodnyy yurydychnyy visnyk: aktual'ni problemy suchasnosti (teoriya ta praktyka)» или «International law herald: actual problems of the present (theory and practice)».

© Университет государственной фискальной службы Украины, 2019

UNIVERSITY OF THE STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE

INTERNATIONAL LAW HERALD: ACTUAL PROBLEMS OF THE PRESENT

(THEORY AND PRACTICE)

The Scientific Journal

Release 15

Irpin ● USFSU ● 2019

ISSN 2521-1196
UDK 34:33(477)(08)

Founder and publisher: University of the State Fiscal Service of Ukraine (hereinafter – University)
The scientific journal "Irpin legal chroniclles" was founded in 2014.

Continued edition (released with the accumulation of material)
Languages of edition: Ukrainian, Russian, English.

The certificate of state registration of the printed mass media:
KV № 20778-10578PR, 24.06.2014
The certificate of state registration of the printed mass media:
KV № 22055-11955PR, 22.04.2016

Recommended for printing and Internet distribution by the decision of the Academic Council of the University of the State Fiscal Service of Ukraine
(protocol № 13, 20.12.2019)

Editorial Board: Dr., Professor *P. V. Tsymbal* (Editor-in-chief); Dr., Associate Professor, Yu. I. Anistratenko (deputy Ed.); PhD. *L. V. Omelchuk* (resp. secr.); Dr., Professor *I. H. Bohatyrov*; Dr., senior research associate *O. I. Bohatyrova*; Dr., Associate Professor *O. G. Bodnarchuk*; Dr., Professor *H. P. Vlasova*; Dr., Professor *V. I. Halahan*; Dr., Professor *L. M. Kas'yanenko*; Dr., Associate Professor *T. O. Matselyk*; Dr. *V. Ya. Matsiuk*; Dr., Associate Professor *S. S. Miroshnychenko*; Dr., Associate Professor *N. V. Nykytchenko*; PhD., Associate Professor *Yu. Yu. Riabchenko*; Dr., Professor *L. D. Tymchenko*; Dr., Professor *V. V. Topchii*; Dr., Associate Professor *V. V. Chaika*; Dr., Associate Professor *I. V. Chekhovska*; Dr., Professor *Yu. M. Chornous*;Dr., Professor *A. Ye. Shevchenko*; Dr., Professor *Amir Ibrahim ohly Aliiev* (Azerbaijan); Dr., Professor *O. I. Balan* (Moldova); Dr., Professor *Omar Aslanovych* Partenadze (Georgia); PhD., Associate Professor *S. M. Sivets* (Belarus).

International law herald: actual problems of the present (theory and practice) : The Scientific Journal / Editorial Board: P. V. Tsymbal (Editor-in-chief) and others. – Irpin : University of the State Fiscal Service of Ukraine, 2019. – Release 15. – 192 p. – Series : Law.

The edition contains scientific articles devoted to the actual problems of legal science and practice.

The scientific journal was founded with the purpose of publishing the results of researches on problems of legal science, theoretical and applied problems of legal provision of the state fiscal policy, improvement of legislation and law enforcement.

The journal is intended for researchers, lecturers, postgraduates, students and anyone who is interested in law theory and law enforcement.

The Scientific Journal is indexed by Google Scholar,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine.

The scientific journal is located on the open information platform OJS of the University of the State Fiscal Service of Ukraine.

DOI digital object identifier is assigned to the scientific articles of the edition.

The editorial board carries out systematic work on integration of the scientific edition to the international electronic libraries, catalogs and scientometric databases with the purpose of entering the world scientific information space, increasing the rating of the journal and the citation indices of its authors. The editorial board is currently working on the inclusion of the scientific journal in Scopus and Web of Science.

Address of the editorial board:
31, Universytetska str., Irpin, Kyiv region, Ukraine, 08201
e-mail: in_yur_visnuk@ukr.net

The use of the materials published in the journal is allowed in case of obligatory referring to an information source.

Referring to the materials of the scientific journal "International law herald: actual problems of the present (theory and practice)" one must use the transliterated title "Mizhnarodnyy yurydychnyy visnyk: aktual'ni problemy suchasnosti (teoriya ta praktyka)" or "International law herald: actual problems of the present (theory and practice)".

© University of SFS of Ukraine, 2019

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права; конституційне право

Фатхутдінов В. Г., Капічон О. Г. Погляди академіка В. В. Копєйчикова щодо імплементації європейської хартії місцевого самоврядування в українське законодавство.....13

Шевченко А. Є., Биба Ю. В. Методологічні підходи до історико-правового дослідження проблем виконання покарань у виді позбавлення волі.....20

Антошкіна В. К. Гносеологічна природа тлумачення правових норм.....30

Єлісєєва І. О. Сільський, селищний, міський голова: статус посадової особи за Конституцією України та повноваженнями, наданими їй законом.....40

Журавель Я. В., Богайчук В. С. Система збирання данини та причини її реформування в Київській Русі.....50

Камаралі С. Є. Організаційно-правові основи економічної діяльності уряду Української Держави.....63

Кудін С. В., Шевченко Ю. В. Організаційно-структурна побудова правоохоронних органів УСРР у 20-х роках XX століття.....72

Настюк А. А., Муляр Г. В. Дія вічевого права в Київській Русі в період правління Святополка Ізяславовича.....81

Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Костюченко О. Є. Право на справедливу винагороду за працю: міжнародні стандарти та українські реалії.....93

Чеховська І. В., Білоусюк В. В. Правове регулювання ринку косметологічних послуг: порівняльно-правовий аналіз.....101

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Мацелик Т. О., Стріяшко Г. М. Контролюючі суб'єкти у сфері бюджетного процесу: розмежування компетенційних повноважень.....112

Гарбінська-Руденко А. В. Валютне законодавство України в умовах валютної лібералізації.....119

Сластьоненко О. О. Митні платежі як важливе джерело наповнення державного бюджету.....127

Стародуб Д. М. Щодо модернізації вітчизняної системи управління податковими ризиками у контексті світового досвіду.....134

Шолкова Т. Б. Поняття та значення управління публічними фінансами.....143

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Антонюк А. Б., Редчиць О. В. Підтримання державного обвинувачення як функція прокуратури в Україні та країнах ЄС.....152

СОДЕРЖАНИЕ

Теория и история государства и права; конституционное право

Фатхутдинов В. Г., Капичон О. Г. Идеи академика В. В. Копейчикова по имплементации Европейской хартии местного самоуправления в украинское законодательство....13

Шевченко А. Е., Быба Ю. В. Методологические подходы к историко-правовому исследованию проблем выполнения наказания в виде лишения свободы....20

Антошкина В. К. Гносеологическая природа толкования правовых норм....30

Елисеева И. А. Сельский, поселковый, городской глава: статус должностного лица по Конституции Украины и полномочиям, предоставленным ему законом....40

Журавель Я. В., Богайчук В. С. Система сбора дани и причины ее реформирования в Киевской Руси....50

Камарали С. Е. Организационно-правовые основы экономической деятельности правительства Украинского Государства....63

Кудин С. В., Шевченко Ю. В. Организационно-структурное построение правоохранительных органов УССР в 20-х годах XX века....72

Настюк А. А., Муляр Г. В. Действие вечевого права в Киевской Руси в период правления Святополка Изясловича....81

Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право

Костюченко Е. Е. Право на справедливое вознаграждение за труд: международные стандарты и украинские реалии....93

Чеховская И. В., Билоусюк В. В. Правовое регулирование рынка косметологических услуг: сравнительно-правовой анализ....101

Административное право и процесс; финансовое право; информационное право

Мацелик Т. А., Стрияшко Г. Н. Контролирующие субъекты сферы бюджетного процесса: разграничение компетенционных полномочий....112

Гарбинская-Руденко А. В. Валютное законодательство в условиях валютной либерализации....119

Сластененко О. О. Таможенные платежи как важный источник наполнения государственного бюджета....127

Стародуб Д. М. О модернизации отечественной системы управления налоговых рисков в контексте мирового опыта....134

Шолковая Т. Б. Понятие и значение управления публичными финансами....143

CONTENTS

Theory and history of state and law; constitutional law

Fatkhutdinov V. H., Kapichon O. G. Ideas of Academician V. V. Kopeichikov on the implementation of the European Charter of Local Self-Government in Ukrainian Legislation....13

Shevchenko A. Ye. Biba Yu. V. Methodological approaches to the historical and legal study of the execution of sentences problems in the form of imprisonment....20

Antoshkina V. K. Epistemological nature of legal rules interpretation....30

Yelisieieva I. O. Village president, chairmen, mayor: public servant status according to the Constitution and legislative authorities....40

Zhuravel Y., Bogaychuk V. The system of tribute collection and reasons for its reform in Kievan Rus....50

Kamarali S. E. Organizational and legal basis of economic activities of the government of the Ukrainian state....63

Kydin S. V., Shevchenko Ju. V. Organizational and structural structure of law enforcement agencies of the Ukrainian SSR in the 20th years XX century....72

Nastyuk A, Mulyar G. The action of veche law in Kievan Rus during the reign of Svyatopolk Izyaslavich....81

Civil law and civil process; family law; international private law

Kostyuchenko O. E. The right to a fair remuneration for work: international standards and Ukrainian realities....93

Chekhovska I. V., Bilousyuk V. V. Legal regulation of the market of cosmetology services: comparative legal analysis....101

Administrative law and process; financial law; information law

Matselik T. O., Striyashko G. M. Controlling entities in the sphere of the budgetary process: separation of powers....112

Harbinska-Rudenko A. V. Currency legislation of Ukraine in the context of currency liberalization....119

Slastenko O. O. Customs payments as an important source of the state budget revenue....127

Starodub D. The problem ofmodernization of domestic system of tax risk management in the context of world experience....134

Sholkova T. B. The concepts and importance of management of public finance....143

Criminal proceedings and criminalistics; judicial expertise; operational search activity

Antoniuk A. B., Redchyts O. V. Maintaining public prosecution as a function of prosecutors in Ukraine and EU countries....152

УДК 94(477)
DOI 10.33244/2521-1196.15.2019.63-71

С. Є. Камаралі,
к.і.н., доцент,
Університет ДФС України
ORCID ID 0000-0002-1157-8727

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена дослідженню різних аспектів організаційно-правових основ діяльності уряду гетьмана П. Скоропадського в галузі внутрішньої торгівлі. Визначені пріоритетні вектори фінансово-економічної політики в період кризи державотворення, в складних умовах Брест-Литовських зобов'язань. З використанням широкого кола архівних матеріалів автором висвітлені етапи встановлення державної монополії на продаж зернової, цукрової та горілчаної продукції; подані матеріали активної співпраці міністерств Української Держави з представниками торговельно-промислових кіл; проаналізована діяльність «Відділу для виготовлення торгово-економічних договорів і», «Комітету для зовнішньої торгівлі», «Комісії зі справ цукру», Особливого Торговельно-Фінансового відділу при Раді мукомолів, Державного Хлібного Бюро і «Товариства винокуренних заводчиків».

Ключові слова: *Українська Держава, гетьман П. Скоропадський, економічна політика, торговельна політика, хлібна монополія, цукрова промисловість, горілчана промисловість.*

С. Е. Камарали. Организационно-правовые основы экономической деятельности правительства Украинского Государства

Статья посвящена исследованию различных аспектов организационно-правовых основ деятельности правительства гетмана П. Скоропадского в области внутренней торговли. Определены приоритетные векторы финансово-экономической политики в период кризиса государства, в сложных условиях Брест-Литовских обязательств. С использованием широкого круга архивных материалов автором освещены этапы установления государственной монополии на продажу зерновой, сахарной и водочной продукции; представленные материалы активного сотрудничества министерств Украинского Государства с представителями торгово-промышленных кругов; проанализирована деятельность «Отдела для изготовления торгово-экономических договоров и», «Комитета для внешней торговли», «Комиссии по делам сахара», Особого Торгово-финансового отдела при Совете мукомолов, Государственного Хлебного Бюро и «Общества Винокуренный заводчиков».

Ключевые слова: *Украинское Государство, гетман П. Скоропадский, экономическая политика, торговая политика, хлебная монополия, сахарная промышленность, водочная промышленность.*

© Камаралі С. Є., 2019

Метою статті є аналіз організаційно-правових основ діяльності уряду гетьмана П. Скоропадського в галузі внутрішньої торгівлі; визначення пріоритетних векторів фінансово-економічної політики в період кризи державотворення.

Постановка проблеми. В умовах докорінного реформування українського суспільства перед Україною постав ряд завдань, у першу чергу, економічних, під час вирішення яких необхідно спиратись як на світовий, так і вітчизняний досвід. Дослідження організаційно-правових основ фінансово-економічної діяльності в часи перебування Української Держави актуально для подолання проблем становлення національної економіки, торгівлі, побудови тривкої фінансової системи. Їхнє творче використання може стати ефективним у разі вироблення засад сучасної господарчої політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний стан досліджень цієї проблематики окреслено в працях І. Бойка, П. Гая-Нижника, Я. Грицака, Т. Гунчака, О. А. Коцура, О. Красівського, М. Кугутяка, В. Кульчицького, Р. Матейка, В. Піскуна, О. Реєнта, Б. Савчука, М. Сеньківа, О. Субтельного, М. Творидла, І. Терлюка, Б. Тищика, Ю. Тлущака та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перша світова війна істотно вплинула на характер і розвиток економіки. З причин переведення багатьох підприємств на військові замовлення торгові зв'язки руйнувалися. Внутрішня торгівля приймала все більше натуралізований характер обміну. Постійні перерозподіли українських земель між військовими сторонами виключали будь-яку можливість торговельних зв'язків. Після розпаду Російської імперії економічні стосунки між її регіонами були розірвані. Отримали розповсюдження базари, де розквітла спекуляція. У наслідок інфляції гроші втратили довіру, перевага віддавалася обміну товарами. Біржі припинили своє існування. З причин нестачі харчових продуктів, різкого зниження покупної спроможності населення магазини, ресторани обанкручувались, а інші були пограбовані за часи революційних подій. Гетьманському уряду у спадщину залишилася скинута майже до феодального рівня економіка. Спираючись на підприємців і торговельників, гетьман П. Скоропадський поновив приватну власність і в «Грамоті до всього українського народу» пообіцяв усім підприємцям повну свободу торгівлі й відкриття широкого простору приватному підприємництву. Але міністр шляхів сполучень Б. Бутенко на з'їзді «Партії Народної Свободи на Україні» 9 травня 1918 року окреслив протекціоністські напрями державної політики: «Необхідно рахуватись з тим, що державі доведеться удатись до ряду монополій і нормування як з метою створення державних фінансів, так і для задоволення потреб широких мас населення в предметах першої необхідності» [1].

Економічну ситуацію ускладнювала залежність України від торгових зобов'язань Брест-Литовського договору з Німеччиною та Австро-Угорщиною, виконання економічних зобов'язань відносно Центральних держав виступало гарантом існування самостійної України. З огляду на важливість і необхідність негайного вирішення питань торговельної галузі при Міністерстві торгу і промисловості замість «Державної Комісії по товарообміну», заснованої Центральною Радою, було утворено «Відділ для виготовлення торгово-економічних договорів» при Департаменті закордонної торгівлі. Крім того, з ініціативи громадських і торговельно-промислових організацій було створено Окрему Раду з допоміжними функціями. Вона займалась вивченням торговельних питань і вела спільну працю з «Відділом для виготовлення торгово-економічних договорів». Згодом

уряд сформував коаліційний «Комітет для зовнішньої торгівлі», перетворений у «Торгову Раду». До її складу увійшли представники уряду, торгово-промислових сфер, а також Центральних держав. «Торгова Рада» займалась питаннями імпорту та експорту, а також внутрішньої торгівлі.

У рамках зазначеної політики гетьманський уряд запровадив ряд монополій, перш за все цукрової як фундаменту забезпечення фінансової системи держави. Другою стала монополія на зернові, наступною – горілчана. З часом державна монополія поширилась на вироби важкої промисловості. Для проведення організаційної роботи з питання монополії на засіданні Ради Міністрів 3 травня 1918 року було вирішено скласти відповідні комісії [2].

Із запровадженням монополії на цукор гетьман затвердив «Закон про підвищення постійних цін і продажних монопольних цін на цукор» [3]. Встановлювались нові продажні ціни на цукор-пісок у розмірі з 37 крб 20 коп. до 60 крб за пуд і на рафінад – з 40 крб до 80 крб за пуд, з черговим збільшенням цін 26 червня [12] та 3 вересня 1918 р. [4]. Статистико-економічний відділ Центрального Бюро, який відав справами цукрової галузі, утворений за часи Центральної Ради, було реформовано. 17 травня у складі Міністерства продовольчих справ з відділів «Центроцукор», «Засівплоща» та відділу «Поставки» було створено нову установу – «Комісія зі справ цукру» [5]. З метою підтримки галузі 30 травня 1918 р. було видано закон про фінансування її шляхом короткотермінових позичок [6]. На обробку плантацій і реалізацію врожаю 1918 р. власникам й орендаторам цукроварень виділялися значні кошти. Міністерству продовольчих справ на цукрові справи відкривався кредит у сумі 285 млн крб у рахунок кошторису цукрової монополії. Ці кошти були спрямовані на виплату боргів до затвердження кошторису на впровадження цукрової монополії 1918 р. [7]. Того самого дня міністру землеробства відкривався кредит в 700 тис. крб на купівлю елітного насіння цукрового буряку та на видачу субсидій селекційним станціям і насіньовим господарствам [8]. Ці заходи мали забезпечити стабільний розвиток цукрової кампанії.

Турбуючись про лад і спокій серед підприємців, український уряд вживав не тільки економічно-організаційні засоби відбудови галузі, а й виступав арбітром у вирішенні суперечок стосовно власності на врожаї. Саме таким засобом став закон, виданий 14 червня 1918 р. у доповнення до закону від 27 травня «Про право на врожай на території Української Держави» [9]. Згідно із законом врожай буряків, посіяних на власній чи орендованій землі цукрових заводів, віднині належав їм незалежно від того, на яких засадах ці дії були проведені. З монополізацією галузі торгівля цукровими виробами була можлива лише в межах державних норм. Основними торговими партнерами виступали держава і підприємства. Враховуючи виключне становище, деяким підприємствам, собівартість цукру яких перевищувала норми, призначалась урядова компенсація. До 1 вересня 1918 р. клопотання про таку допомогу поступили від 8 цукрових заводів [10]. На засіданні Міністерства фінансів під головуванням тов. міністра В. Матусевича 2 жовтня 1918 р. були розглянуті законопроєкти, які регулювали взаємовідносини в межах монопольної торгівлі цукром між державою і підприємцями. 14 жовтня Рада Міністрів затвердила закон про деякі зміни та доповнення існуючих законів про продаж цукру відповідно до проєктів [11]. А 16 жовтня гетьман затвердив закон про використання врожаю цукрових буряків 1918 р. і про відповідальність за порушення цього закону [12].

Особливу увагу уряд приділяє галузі, безпосередньо пов'язаній з цукровою промисловістю – горілчаній. Її розвиток мав велике значення й у справі відбудови національної фінансової системи. На той час горілчані продукти виступали своєрідною «натуральною валютою» внутрішнього і зовнішнього ринків. Міністерство фінансів склало план відродження винокурної промисловості і торгівлі горілчаними напоями. Робота почалась із затвердження 9 травня 1918 р. гетьманом Закону «Про дозвіл винокуріння з кормової патоки» [13]. Завдання українського уряду було в тому, щоб поставити збут спирту в належні рамки. Кабінет Міністрів постановив відновити державну монополію, вважаючи, що цим, з одного боку, буде покладено кінець підпільному винокуренню, яке прийняло жахливі розміри, а з іншого – значною мірою збільшить прибутки держави від продажу. Розуміючи важливість відродження горілчаної промисловості як для фінансової системи, так і для національної торгівлі, уряд вдався до термінових дій.

Щоб організувати винокурну справу, на допомогу уряду прийшли самі підприємці та торговельники, які скликали 30 травня 1918 р. у Києві з'їзд керівників акцизних зборів. Визнавалась необхідність та був схвалений план організації горілчаної монополії [14]. Але промисловці виказали занепокоєність тим, що покриття державних витрат вирішується «п'яним бюджетом». З їхньої ініціативи встановлювались норми споживання горілки. У довершення роботи підприємців було створено «Товариство винокуренних заводчиків» (далі – «ТВЗ») [15]. На підставі волі підприємців 31 липня гетьман затвердив закон про відновлення горілчаної монополії [16]. Відповідальним за проведення цього закону призначався міністр фінансів А. Ржепецький. Віднині для внутрішнього вжитку дозволялось виробництво не більше 4 млн відер скарбового вина. Регламентувались і ціни, пляшка повинна була коштувати 100–120 крб. А норма вжитку становила одну пляшку на місяць на особу. З прибутку в 600 млн крб, який могли дати 8–10 млн відер, максимум 400 млн крб поступало у розпорядження Міністерства фінансів. Решта використовувалась у культурно-просвітницькі галузі. Однак після поступу у продаж горілчаних виробів за державними цінами, вони з'являлись на «чорному ринку» і дрібних шинках за цінами у 3–5 разів вищими. Міністерство фінансів терміново виробляло проєкт необхідних змін «Статуту про скарбовий продаж напоїв» з метою захисту населення від зловживання міцними напоями і покарання за спекуляцію.

Показники виробництва винокуріння і торгівлі їх виробами залишалися досить низькими. «ТВЗ» у повному контакті та згоді з Департаментом акцизних зборів, на який було фактично покладено здійснення скарбового продажу, почало діяльність відбудови для вирішення горілчаного дефіциту. Результатом двохмісячної напруженої праці з'явилось пробудження до життя більше 70 заводів. Правління «ТВЗ» скрізь зустрічало готовність до співпраці, проте в практичному здійсненні своїх насущних потреб натикалося на бюрократичні складнощі. Відновити показники товарообігу у горілчаній промисловості довоєнного рівня уряду так і не вдалось. Ускладнювалась економічна ситуація і втручаннями з боку німецького окупаційного командування. Досить часто, незважаючи на потреби у сировині українських горілчаних заводів, німецьке командування реквізувало чорну патоку, хоча вона і була оголошена власністю Української Держави.

У зв'язку з новими політичними й економічними умовами та заради відновлення колишніх показників хлібного виробництва і торгівлі 30 травня 1918 р. у міністра торгу і промисловості відбулась нарада за участі делегації від Київської Продовольчої Управи [17]. Делегація ставила за мету з'ясування меж, повернутої «Грамотою до всього

українського народу» вільної торгівлі відносно хлібних продуктів. Міністр торгу і промисловості від імені уряду підтвердив Закон 27 травня «Про права на врожай 1918 року на території Української Держави». Він ознайомив присутніх з «Наказом у справі хибного розуміння вільної торгівлі хлібом та у справі твердих цін на хліб». Міністр торгу і промисловості зазначив, що така ситуація виникла «злим надлишком осіб, які зацікавлені в спекулятивному підвищенні цін на хліб» (один пуд борошна у вільному продажу коштував 80 крб) [18]. Він запевнив делегацію, що уряд буде твердо проводити в життя нормування споживання хліба і регулювання торгу до того моменту, коли встановляться нормальні умови економічного життя краю. Значення «Наказу...» було величезним для з'ясування торгових відносин і припинення спекуляційного буму на хліб. До того часу на території України діяли встановлені 27 серпня 1917 р. тверді ціни на зернові культури. У середньому 4 крб 7 коп. – 5 крб за пуд і на крупи від 3 крб 3 коп. до 8 крб за пуд [19]. 31 липня Міністерством продовольчих справ було видано «Наказ про тверді ціни на збіжжя та зерновий фураж при переведенні хліба врожаю 1918 року в розпорядження Держави», [20] які підвищувались у півтора рази. Встановлення твердих цін на хлібні продукти мало позитивне значення і передбачало перспективний розвиток. Уряд планував поступове зниження їх з грудня 1918 р. на 25 %, а з травня наступного року – ще на 25 %. Цією системою поступового зниження досягалося забезпечення населення міст, фабричних робітників, а також службовців залізниць хлібом за доступними цінами. Для проведення «хлібної кампанії» було утворено Державне Хлібне Бюро (далі – Бюро). За Статутом, затвердженим гетьманом П. Скоропадським 17 липня 1918 р. [21], Бюро виступало головним торговим посередником між державою і власниками. Воно повинно було виконувати доручення Міністерства продовольства зі справ заготовки, переробки, перевезень, експорту та імпорту хлібних продуктів. Згідно із законом ніхто, крім Бюро та його членів, з моменту оприлюднення не мав права займатися скупкою хліба на території України, а також перевезенням та перемолом зерна для комерційних цілей. Бюро складалося з членів хлібно-біржевого товариства, кооперативів, власників та орендарів торговельних млинів і круподерень, зацікавлених у хлібних справах професіоналів. Через те, що Бюро надавалися права юридичної особи, порушення її Статуту каралося, якщо не карним чи цивільним судом, то за постановою губерніальних старост штрафом до 10 тис. крб або арештом строком до шести місяців. Закон про хлібну монополію, який віддавав весь посів того року в розпорядження держави, і виданий закон про Державне Хлібне Бюро давали уряду можливість здійснити необхідні міри для розподілення хліба між різними групами населення, виконувати зобов'язання відносно союзних держав.

Поряд з торговою діяльністю Бюро проводило статистичні дослідження і регулярно подавало звіти про становище до Міністерства продовольчих справ. Засновуючись на даних звітів, у доповнення до Закону від 31 липня 1918 р. новий міністр продовольчих справ С. Гербель затвердив з 1 серпня наступні граничні ціни за переробку одного пуду зерна в борошно та крупу – з 80 коп. до 1 крб 17 коп. [22]. Встановлення твердих цін на зерно і розцінок на усі виробничі операції позитивно відбилося на стані внутрішнього ринку. І хоча торгові операції проходили під контролем держави, після мертвого періоду почалося поступове пожвавлення.

Назустріч економічним нововведенням уряду для координації своїх дій у серпні в Києві зустрілося біля 200 сільськогосподарських підприємців та торговельників на І Всеукраїнському з'їзді мукомолів. З'їзд гаряче привітав гетьмана та палко обговорював

проблеми харчової справи. З ініціативи делегатів було створено Особливий Торговельно-Фінансовий відділ при Раді мукомолів. Він повинен був займатись посильним фінансуванням і організацією заготівлі та переробки зерна. Відділ допомагав проведенню експортування перемолотих продуктів. 26 серпня делегація подала на розгляд до міністра продовольчих справ проєкт торгового договору між Бюро та Радою Союзу мукомолів, який із схваленням було прийнято до Міністерства. Право на укладання договорів про торгівлю хлібом отримали члени Союзу мукомолів. Усі закупки та відходи становили власність Держави, а сама діяльність мукомолів поширювалась лише на райони, визначені Бюро. Створення спільного з представниками торгових і промислових сфер органу мало велике значення для підтримки політики гетьмана. Спільно з Радою Союзу мукомолів місцевими органами Бюро було закуплено 7 279 714 пудів зерна: у Волинській губ. – 1 906 750 пуд. зерна, в Катеринославській – 13 440 900 пуд., Подільській – 9 550 860 пуд., Полтавській – 7 333 800 пуд., Таврійській – 10 695 149 пуд., Харківській – 3 372 216 пуд., Херсонській – 18 088 871 пуд., Чернігівській – 844 957пуд. Хоча показники закупок хліба були значними, дійсний процент їхньої участі в торговому державному обігу був досить невеликим. У жовтні до споживачів дійшло лише 27 498 918 пуд. [23]. Цифри вражаючі, коли країна переживала хлібний голод. З причин іноземного втручання до «хлібної торгової кампанії» виконання планів також ускладнювала нестача вагонів, нестабільна робота залізниць, страйки більшовизованих залізниць. Якщо Бюро замовляло 1 200–1 300 вагонів на добу, то цей наряд виконувався лише на 1/3 [24].

Нові труднощі виникли у вигляді антигетьманської агітації на селі, спрямовані на підрив державної політики [25]. Для того щоб забезпечити успішне проведення заготовчих операцій, Бюро постійно вело роз'яснювальну роботу і вдавалось до заходів з метою укріплення ще слабких товарних відносин і заохочення селян.

Висновки і пропозиції. Дотримуючись напряму державного протекціонізму у найважливіших галузях виробництва і торгівлі, Українська Держава намагалася зберігати інтереси як заможних власників і дрібного селянства, так і інших груп споживачів. Кризова ситуація в торговельній галузі країни вимагала від уряду гетьмана П. Скоропадського виявлення максимуму енергії для відновлення економічного потенціалу. Розбудова правових підвалин економічної політики держави перебувала у стані формування. Основним джерелом права виступали нормативно-правові акти (закони і підзаконні акти). Політика монополізації потребувала пильної уваги й обережності в її впровадженні. Уряд мав вчасно реагувати на змінення стану монополізованих підприємств і галузей та, відповідно, змінювати форми контролю і державно-правової організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний Вісник. – 1918, 16 травня.

2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 1064. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 3.

3. Державний Вісник. – 1918, 7 червня.

4. Державний Вісник. – 1918, 4 вересня.

5. Державний Вісник. – 1918, 9 червня.

6. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 1064. – Оп. 1. – Спр. 13(а). – Арк. 74.
7. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 1064. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 140.
8. Державний Вісник. – 1918, 22 червня.
9. Державний Вісник. – 1918, 14 червня.
10. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 27 октября.
11. Державний Вісник. – 1918, 13 жовтня.
12. Державний Вісник. – 1918, 19 жовтня.
13. Державний Вісник. – 1918, 7 червня.
14. Голос Киева. – 1918, 31 мая.
15. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 1 сентября.
16. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 21ноября.
17.Голос Киева. – 1918, 1 июня.
18. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 18 ноября.
19. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 21ноября.
20. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 9 сентября.
21. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 2198. – Оп. 1. – Спр. 18. – Арк. 1–43.
22. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 23 сентября.
23. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 2198. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 1–59.
24. Известия Союза Протофиса Украины. – 1918, 11 ноября.
25. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 1061. – Оп. 1. – Спр. 60. – Арк. 4.

REFERENCES

1. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 7 chervnia.
2. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 1064. – Op. 1. – Spr. 6. – Ark. 3.
3. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 7 chervnia.
4. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 4 veresnia.
5. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 9 chervnia.
6. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 1064. – Op. 1. – Spr. 13(a). – Ark. 74.
7. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 1064. – Op. 1. – Spr. 6. – Ark. 140.
8. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 22 chervnia.
9. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 14 chervnia.
10. Yzvestyia Soiuza Protofysa Ukraynы. – 1918, 27 oktiabria.
11. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 13 zhovtnia.
12. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 19 zhovtnia.
13. Derzhavnyi Visnyk. – 1918, 7 chervnia.
14. Holos Kyeva. – 1918, 31 maia.

15. Yzvestyia Soiuza Protofysa Ukraynы. – 1918, 1 sentiabria.
16. Yzvestyia Soiuza Protofysa Ukraynы. – 1918, 21 oktiabria.
17. HolosKyeva. – 1918, 1 iunia.
18. Yzvestyia Soiuza Protofysa Ukraynы. – 1918, 18 noiabria.
19. Yzvestyia Soiuza Protofysa Ukraynы. – 1918, 21 noiabria.
20. Yzvestyia Soiuza Protofysa Ukraynы. – 1918, 9 sentiabria.
21. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 2198. – Op. 1. – Spr. 18. – Ark. 1–43.
22. Yzvestyia Soiuza Protofysa Ukraynы. – 1918, 23 sentiabria.
23. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 2198. – Op. 1. – Spr. 22. – Ark. 1–59.
24. YzvestyiaSoiuzaProtofysaUkraynы. – 1918, 11 noiabria.
25. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 1061. – Op. 1. – Spr. 60. – Ark. 4.

S. E. Kamarali. Organizational and legal basis of economic activities of the government of the Ukrainian state

The article is devoted to the study of various aspects of the organizational and legal foundations of Hetman P. Skoropadsky's government in the field of internal trade. Identify the priority vectors of financial and economic policy during the crisis of state formation, under the difficult conditions of the Brest-Litovsk commitments. Using a wide range of archival materials, the author outlines the stages of establishing a state monopoly for the sale of grain, sugar and vodka products; materials of active cooperation of the Ministries of the Ukrainian State with representatives of trade and industry are presented; The activities of the "Trade and Economic Contracts Division", "The Committee for Foreign Trade", "Sugar Commission", the Special Trade and Finance Department at the Council of Flour-mills, the State Bread Bureau and the Society of Distillers were analyzed.

The purpose of the study is to determine the essence and specialty of Hetman P. Skoropadsky's government during the existence of the Ukrainian State. Particular attention is paid to economic policy. Based on the goals set, the main objectives are defined:

to identify main tendencies of development of the Ukrainian economy during the researched period;

– to determine the influence of Hetman's economic policy on the industry, trade and finance of the country;

– to identify the factors that significantly influenced the direction of economic policy of the Ukrainian State;

The author using a wide source of sources researches economic policy of the Hetman's government, the dynamics and quantitative indicators of development of the national industry, highlights the process of creating trade relationship with the Central States and other countries. Dependence of Ukrainian economic policy on Germany and Austro-Hungarian is determined. The forms and methods of activity of the Ukrainian government aimed at the revival and stabilization of national industry, trade and financial system are expounded.

As a result of the study, based on sources, the author came to the conclusion that the economic policy of the Ukrainian State depended heavily on political conditions, and more precisely, on the commitments undertaken by Ukraine under the predatory of Brest-Litovsk

treaty. Although the Hetman's government in its relationship with other States made every effort to pursue a policy of mercantile direction, the country remained in a difficult economic situation. Despite the dependence on the Central States, hostile attitude of most political forces, the Government of the Ukrainian State, for a short period of it sex is tence, managed to establish shaky finances, restore state budget, stop the process of destroying the national industry, establish coal production, restore international trade relationship and stabilize the economy. The provision of state funds for the development of science has made it possible to conduct research in the mining and chemicall industries of the country's economy. And if not certain political events, the Ukrainian economy would have a real chance to take its right ful place in the world economic system.

Key words: *Ukrainian state, Hetman P. Skoropadsky, economic policy, trade policy, grain monopoly, sugar industry, vodka industry.*

Стаття надійшла до редакції 28 листопада 2019 року